

Nuri Demirağ'ın İstanbul'daki Fabrikasında Tasarlanan ve Almanya'da Denemeleri Yapılan Avcı Uçağının Hikâyesi

Designed in Istanbul and Tested in Germany: The History of a Fighter Aircraft Born in Nuri Demirağ's Workshop

Emir Öngüner, *Bir Avcı Tayyaresi Yapmaya Karar Verdim – Nuri Demirağ'ın Almanya'da Kaybolan Uçağı Nu.D. 40*. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2020, 213 s. ISBN 978-605-312-378-3

Emin Kurt¹

¹Dr.(E)Hv.Alb., Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Misafir Öğretim Üyesi, İstanbul, Türkiye

ORCID: E.K. 0000-0003-1252-957X

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Emin Kurt,

Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: eminkurt1971@gmail.com

Başvuru/Submitted: 16.11.2020 • **Kabul/Accepted:** 17.11.2020

Atıf/Citation: Kurt, Emin. "Nuri Demirağ'ın İstanbul'daki Fabrikasında Tasarlanan ve Almanya'da Denemeleri Yapılan Avcı Uçağının Hikâyesi." *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 22, 1 (2021): 215-218.

<https://doi.org/10.26650/oba.826828>

“Zafer Artık Süngünün Ucunda değil, Tayyarenin Pervanesindedir.”

Nuri Demirağ'ın 25 Ağustos 1942 tarihinde söylediğı bu söz; ilk hava stratejisti olan Giulio Douhet'in bir sözünü hatırlamama vesile oldu:

“Zafer, savaşın doğasındaki değişimleri görebilenlere gülümser.”

Şüphesiz ki 20. yüzyılda savaşın doğasını değiştiren en büyük gelişim havacılık ve uçaklar olmuştur.

Türk havacılık tarihi, bu güne kadar akademik çalışmalarda fazlaca yer bulamamış bir alandır. Yapılan çoğu çalışma birbirini tekrar eden, sınırlı sayıda kaynağa dayalı, yeni bulgu, yorum ve analiz içermeyen çalışmalardan öteye gidememiştir. Son zamanlarda konuya ilgi duyan araştırmacı ve yayın sayısında artış gözlenirse de bu çalışmalarda dil sorunu yüzünden yerli kaynaklardan yararlanmaktan ileriye gidilmemiştir. Tarihin birlikte yaşandığı coğrafya ve ittifaklarda karşılaştırmalı tarih yazımı için dönemin hem dost hem de düşman arşiv belgelerinden ve yayınlarından faydalanmak gerekir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı ve sonrası döneme olan etkisi göz önüne alındığında Almanya'da bulunan askeri ve sivil kurum arşivleri Türk tarih yazımı için büyük öneme sahiptir. Ne yazık ki başta dil sorunu olmak üzere araştırmacıların desteklenmemesi gibi olumsuzluklar, söz konusu arşivlerde araştırma yapılmasının ve Türk tarihinin bilinmeyenlerinin ortaya çıkartılmasının önünde hâlâ en büyük engeller olarak durmaktadır.

1911'de kurulan Türk havacılığı, çoğu dünya ülkesi benzerinde olduğu gibi askeri amaçlarla kurulmuştur. Kuruluşunun ilk on yılını Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşı döneminde kan ve mücadele içinde geçirmiş ve ülkenin maddi, manevi ve hukuki durumu nedeniyle sivil havacılığa evrilememiştir.

Cumhuriyet sonrasında Türkiye'de sivil havacılık, ilk önce Türk Tayyare Cemiyeti (daha sonra Türk Hava Kurumu adını almıştır) ile geliştirilmeye çalışılmış bu kapsamda okullar ve bir uçak fabrikası da açılmıştır. Bugün, hala ismi bile tartışma konusu olan, Kayseri'de açılan ilk Türk uçak fabrikası Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TOMTAŞ) gerek faaliyetleri ve gerekse kapanış nedeni ile araştırma ve tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu durum konunun sadece Türk kaynak ve arşivleri ile irdelenmeye çalışılması, Alman kaynak ve arşivlerinin göz ardı edilmesini nedeniyle kısır döndü içinde kalmaktan öteye gidememektedir. Bu konu Alman arşiv ve kaynaklarının Türk tarih yazımındaki önemini tüm gerçekliği ile gözler önüne sermektedir.

1925-1938 yılları arasında Türk Tayyare Cemiyeti önderliğinde başlatılan "Tayyare İanesi" kapsamında şehirler, kasabalar ve hatta köyler aralarında topladıkları paralar ile en az bir uçak olarak orduya bağışlamış ve bu yolla orduya 350 civarında uçak bağışlanması sağlanmıştır. Bağış kampanyasına katılanlardan birisi de Nuri Demirağ'ın kardeşi Naci Demirağ'dır. Naci Bey'in bağışladığı 120.000 lira ile alınan 3 uçak orduya verilmiştir. Nuri Demirağ ise bağış kampanyasında destek olup olmayacağı sorulduğunda; "*Siz ne diyorsunuz? Benden bu millet için bir şey istiyorsanız, en mükemmelini istemelisiniz. Mademki bir millet tayyaresiz yaşayamaz, öyleyse bu yaşama vasıtasını başkalarının lütfundan beklememeliyiz. Ben bu uçakların fabrikasını yapmaya talibim.*" sözleri ile cevap vermiştir. Bu sözler onun uçak üretim macerasının da başlangıcını teşkil etmektedir.

Nuri Demirağ'ın çalışmaları ve uçak üretimi Türkiye'de çok incelenmiş bir konudur.¹ İnşa ettiği planör ve uçaklar oldukça irdelenmiş ve incelenmiştir. İşte bu noktada yabancı arşivlerin Türk tarih yazımında önemi bir kez daha kendisini göstermektedir. Alman Havacılık ve Uzay Merkezi (DLR) arşivinden çıkan belgeler Nuri Demirağ'ın kayıp bir uçağını gözler önüne sermektedir.

Dr. Emir Öngüner'in keşfi; havacılık tarihine ilgi duyan ve bu alanda çalışmalar yapanlar için baş döndürücü bir keşiftir. Önemli bir mühendislik öyküsünü de barındıran çalışma, bir uçak tasarımının aşamalarına da açıklık getirmektedir. Çalışmanın en önemli tarafı;

- 1 Nuri Demirağ ve çalışmaları için bkz. Ziya Şakir, *Nuri Demirağ Kimdir?* (İstanbul: Kenan Matbaası, 1947); M. Necmettin Deliorman, *Nuri Demirağ'ın Hayat ve Mücadeleleri* (İstanbul: Nu.D. Matbaası, 1957); Fatih M. Dervişoğlu, *Nuri Demirağ Türkiye'nin Havacılık Efsanesi* (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2017); Muhittin Şimşek, *Nuri Demirağ: Bir Öncünün Romanı* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017); İhsan Çalapverdi, *Divriği'li Mühürdarzade Nuri Demirağ* (İstanbul: Divriği Defterleri, Yayın No: 10, 2009); Mehmet Bahattin Adıgüzel, *Hayallerini Uçuran Adam Nuri Demirağ* (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, Yayın No: 2013-4, 2013); Osman Yalçın, "Mühürdarzade Nuri Bey'in (Demirağ) Hayatı ve Çalışmaları (1886-1957)," *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* sayı 44 (Güz 2009): 743-769; Meltem Şahin, "Nuri Demirağ, Millî Kalkınma Partisi ve İlk Muhafız Partî Gazeteleri: Yurdda Kalkınma, Tez Kalkınma ve Öz Kalkınma," *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* Sayı 40 (Bahar 2015); Kadir Şeker, "Tek Parti Dönemi Ekonomik Politikaları ve Özel Teşebbüs Yatırımlarına Bir Örnek: Nuri Demirağ Tayyare Atölyesi," *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 23 (Mayıs 2011): 129-143; Leyla Adiloğlu, Akansel Yalçınkaya, "Nuri Demirağ'ın Girişimci Olarak Ortaya Çıkışı, Yükselişi ve Düşüşü: Makrokrumsal ve Tarihsel Yaklaşım Bağlamında Bir İnceleme," *23. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 14-16 Mayıs 2015* (Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2016) içinde, 138-143.

özgünlüğü, tamamen arşiv belgelerine dayanması ve Türk tarihinin unutulmuş bir sayfasını gün yüzüne çıkartmasıdır. Bunun yanında Nuri Demirağ'ın lisanslı üretim yerine Türk insanının beceri ve yeteneklerine uygun olarak özgün ve yerli tasarıma verdiği önemi ve bu amaçla yaptığı çalışmaları da ortaya çıkarmaktadır.

Temeli 1926 yılında açılan TOMTAŞ'a dayanan Türk Hava Harp Sanayi tarihinde önemli bir girişime yer verilmekte ve Nuri Demirağ'ın Türk tipi bir avcı uçağı üretme yolculuğı hatırlatılmakta ve açıklığı kavuşturulmaktadır.

Büyük bir heyecan ve haz duyarak, adeta soluksuz okuduğum bu eserde Nuri Demirağ'ın Nu.D.36 eğitim uçağı ve Nu.D.38 yolcu uçağı yanında, Nu.D.40 avcı uçağının yenilikçi ve özgün özelliğini öğrenme fırsatı buldum. Uçak üreticisi olarak bilinen Nuri Demirağ'ın aynı zamanda Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) faaliyetindeki öncülüğünün de ayrıntısına ulaştım. Kitap içeriğinde verilen teknik veriler, uçağı aıt teknik çizimler, yapılan rüzgâr tüneli testleri, uçak mühendisi olmaya gerek kalmayacak şekilde yalın ve akıcı bir şekilde kaleme alınmış. Bununla da yetinmeyen araştırmacı, gerek tasarım aşamasında kalan gerekse metale bürünerek gökyüzüne yükselebilen benzer uçaklarla yaptığı karşılaştırma; bizlere karşılaştırmalı tarih yazımının güzel bir örneğini de sunuyor.

Bu kitap konusunda söylenebilecek en güzel sözü, kitaba önsöz yazan Nuri Demirağ'ın torunu Prof.Dr. Banu Onaral yazmış olmalı:

“Bağımsızlık yolumuz ‘uzun ve ince’ olsa da alnı açık, başı dik, bilim ve teknoloji ile donanmış aydın gençlerimizin emin ve sağlam adımlarla ilerleyeceğine inanıyoruz. Emir Öngüner’e ve onun temsil ettiğı genç neslimize güvenimiz sonsuz. Daima arkanızdayız.”